

## 2.6.3 מעורבות בהליכים בבית המשפט לענייני משפחה במקרים של סיכון (אפשרי) לשלום הילד



### 2.6.3 מעורבות בהליכים בבית המשפט לענייני משפחה במקרים של סיכון (אפשרי) לשלום הילד

הפסיקה הגרמנית מפרשת את הסיכון לשלום הילד בתור "סכנה קיימת בסדר גודל כזה שאם לא תטופל, יש סיכוי גבוה שתגרסו נזק ניכר להתפתחות הילד". אם ההורים אינם מוכנים או אינם מסוגלים למנוע סכנה קיומית כזו מילדיהם או שהם בעצמם המקור לסכנה האמורה, על המדינה להגן על הילדים ובני הנוער בפני הסכנה (משמורת המדינה).

הבסיס המשפטי למימוש הסמכות האמורה מפורט בחבון בספר החוקים הסוציאלי השמיני (SGB VIII), בדיו המשפחה של הקודקס האזרחי (BGB) ובדיוס הפרוצדורליים של החוק בדבר ההליכים בענייני משפחה ושיפוט וולונטרי (FamFG). החוקים הללו מסדירים את החובה לערב את לשכת הרווחה לנוער ואת חובתה של הלשכה להיות מעורבת בהליכים המתנהלים בפני בית המשפט לענייני משפחה.

סעיף 1666 בקודקס האזרחי (אמצעים שיפוטיים במקרה של סיכון לטובת הילד) מתמקד בישום המעשי של משמורת המדינה. בפסקה 1 עוסק הסעיף בתנאים העובדתיים ונותן הדרה חוקית לצורות השונות של סיכון גופני, שכלי או נפשי לשלום הילד, וכן לנכונות וליכולת ההורים למנוע סכנה אפשרית בעצמם או תוך קבלת סיוע. פסקה 3 מונה את אמצעי ההתערבות האפשריים שבת המשפט רשאי לקנות בהם, לרבות מתן הוראות, איסורים, מתן הסכמה בשם בעלי המשמורת ההורית, או אף שליחה חלקית או מלאה של המשמורת ההורית. על פי סעיף 1666א בקודקס האזרחי, כל התערבות של בית המשפט לענייני משפחה במשמורת ההורית חייבת להיות מידתית וניתן לממשה רק לאחר שניתנה תמיכה מגוונת הציבוריים. הפרדת ילדים מהוריהם נתפסת כמוצא אחרון.

#### התפקידים והמשימות של לשכת הרווחה לנוער

ללשכת הרווחה לנוער, בהיותה **ערכאה מבצעת**, ישנה אחריות ספציפית במסגרת ההליך למניעת פגיעה בשלום הילד (בעיקר לפי סעיפים 8א ו-50 בספר החוקים הסוציאלי השמיני). סעיף 50 בחוק מחייב את לשכת הרווחה לנוער בראש ובראשונה לקחת בחשבון את הצרכים ההתפתחותיים של הילד במידה מספקת במסגרת ההליכים בבית המשפט לענייני משפחה. כמו כן, על הלשכה לדויע לבית המשפט לענייני משפחה על כל סיוע שניתן בעבר ובהווה. ברוב המקרים, יובא לדיעתה של לשכת הרווחה לנוער במסגרת תפקידה על סיכונים לשלום הילד והיא תנסה למנוע אותם באמצעות התערבות סוציו-פדגוגית. במידה ומאמצים אלו לא יצלחו מכיוון שההורים מסרבים לשתף פעולה עם הערכת הסיכון לילד, או שאינם רוצים (או מסוגלים) למנוע את הסיכון בעצמם, לשכת הרווחה לנוער תפנה את הנושא לבית המשפט לענייני משפחה. מטרת הפנייה היא להגיע להחלטה במסגרת בית המשפט, שעניינה, למשל, שליחה חלקית או מלאה של המשמורת ההורית והעברת הזכויות האמורות לאפוטרופוס או למשפחת אומנה (ראו שקופית 2.6.4) כדי להגן על הילד מכל סיכון נוסף לנלומו. בהיותה גוף מיהל, לשכת הרווחה לנוער אינה מוסמכת בעצמה להתערב בזכויות ההורים.

#### התפקידים והמשימות של בית המשפט לענייני משפחה

לבית המשפט לענייני משפחה, בתור **ערכאה שיפוטית**, ישנה הסמכות הבלעדית להכריע האם הסיכון לילד מצדיק התערבות באוטונומיה של ההורים, מעבר ללקיחת הילד למשמורת זמנית לטווח קצר. בית המשפט לענייני משפחה הוא המוסד היחיד הרשאי על פי דין (סעיף 1666 בקודקס האזרחי) להתערב בזכויות המשמורת ההורית. כבסיס לכך, עליה לבחון את העובדות וההערכות המוצגות לגבי מצבו של הילד (סיכון לשלום הילד) וכן את האמצעים המתאימים שנקטות לשכות הרווחה למניעת הסיכון (למשל באמצעות תוכניות למתן עזרה). בשנת 2022, בתי המשפט לענייני משפחה בגרמניה התערבו בזכויות המשמורת ההורית ב-28,518 מקרים: 4,233 צווים וזיכורים אחרים שניתנו להורים (כגון: צו לחוק חינוך חובה, איסורים בהסדרי ראייה וכו') 1,866 תחליף למתן הסמכות הורים (כגון בקשר לטיפולים רפואיים של הילד) 7,810 העברות חלקיות של המשמורת ההורית למטפלים (למשל הזכות לקביעת מקום המגורים) 1,145 העברות מלאות של המשמורת ההורית לאפוטרופוסים (ראו גם שקופית 2.6.5)

#### הדין הפרוצדורלי

החוק בנושא הליכים בענייני משפחה ושיפוט וולונטרי (FamFG), שנכנס לתוקף ב-1 בספטמבר 2009, מסדיר את ההליכים לגבי ילדים בפני בית המשפט לענייני משפחה. החוק קובע עקרונות למתן קדימות זירוז הליכים (סעיף 155 בחוק), מאפשר קיום דיון מקדמי בנושא הסיכון לשלום הילד ומתן צו זמני (סעיף 157 בחוק), וכן מיני אפוטרופוס בדיון למימוש רצונו של הילד במסגרת ההליך (סעיף 158 בחוק). כמו כן, סעיף 163 מאפשר הזמנת חוות דעת מומחה.

מרכיב חשוב נוסף בהליכים המתנהלים בפני בית המשפט לענייני משפחה הוא החובה המוטלת על בית המשפט לערוך שימוע לילדים ובני נוער (סעיף 159 - שימוע אישי לילד) ולמחזיקים במשמורת ההורית (סעיף 160 - שימוע להורים).

#### לקריאה נוספת

- Balloff, Rainer/Proksch, Roland (2021): Familiengerichtsverfahren, in: Amthor, Ralph-Christian/Goldberg, Brigitta/Hansbauer, Peter/Landes, Benjamin/Wintergerst, Theresia (eds.). In: Wörterbuch Soziale Arbeit. 9th fully revised and updated edition. Weinheim and Basel, p. 287-291.
- Berghaus, Michaela (2020): Erleben und Bewältigen von Verfahren zur Abwendung einer Kindeswohlgefährdung aus Sicht betroffener Eltern. Weinheim.
- Münder, Johannes (eds.) (2017): Kindeswohl zwischen Jugendhilfe und Justiz – zur Entwicklung von Entscheidungsgrundlagen und Verfahren zur Sicherung des Kindeswohls zwischen Jugendämtern und Familiengerichten. Weinheim.
- Statistisches Bundesamt Deutschland – Statistisches Bundesamt (2023): Maßnahmen des Familiengerichts bei Kindeswohlgefährdung. Online at GENESIS-Online: Ergebnis 22522-0004 <https://www-genesis.destatis.de/genesis/online?operation=table&code=22522-0004&bypass=true&levelindex=0&levelid=1694185830544#abreadcrum> (last accessed: 31 July 2023).